

PLANETA BABEL 7

Anul I, nr. 7 / iulie 2022

Poezia e la Bistrița – Ediția de buletin

Emanuela Ignățoiu-Sora

Între 14 și 17 iulie 2022 a avut loc a XIV-a ediție a **Festivalului Internațional de Poezie și Muzică „Poezia e la Bistrița”** – ediția de buletin, cum au numit-o în joacă organizatorii. Nu e vorba, însă, de dimensiunea festivalului care nu e deloc redusă, ci de faptul că se împlinesc paisprezece ani de la prima ediție a festivalului. Paisprezece ani în care festivalul a crescut de la an la an, cu noi evenimente și formate: premiul de literatură al orașului Bistrița (laureat 2022 Radu Vancu), premiul Laura Albulescu pentru Editorul anului (laureat Bogdan-Alexandru Stănescu), ateliere de scriere pentru liceeni.

Câteva trăsături rămân esențiale: deschiderea organizatorilor pentru cea mai bună poezie, indiferent de generația, gruparea sau spațiul geografic din care provine; atenția la poezia extrem contemporană, la noile voci, tendințe; crearea unui cadru de dialog între culturi și literaturi: la ediția din 2022 unul din evenimentele principale a avut ca focus „Literatura, revistele și scriitorii maghiari din România”, unde s-a discutat despre diversitatea literaturii maghiare din România, despre concepte ca „transilvănist”, „literatura est-europeană”, „world literature” și modul în care acestea reflectă limba, literatura și identitatea.

Prin consecvență, calitatea extraordinară a invitațiilor și a evenimentelor, prin caracterul internațional, „Poezia e la Bistrița” rămâne cel mai bun festival de poezie din România.

Echipa căreia i se datorează această reușită e formată din (în ordine alfabetică): Dan Coman, Marin Mălaicu-Hondrari, Alina Pop, Gavril Țărmure (și întreaga familie Țărmure).

Omul de la fereastră,
editura Casa de pariuri literare, 2021

flori ofilindu-se în borcane mici de iaurt
iată drumul pe care se poate merge
de la camera de baie la scara de serviciu
iată cele patru gropi în pardoseală
trebuie să vedem ce facem cu oul în căderea lui

mereu vine poștașul și nu aduce scrisori

un bărbat traversa strada
încet se închidea o fereastră

mâinile pot să culeagă bucăți de frig
și ploaia trece mai repede
privită de la geamul unui tren

fiori che appassiscono in piccoli barattoli di yogurt
ecco la strada percorribile
dal bagno alla scala di servizio
ecco i quattro buchi nel pavimento
dobbiamo capire cosa fare con l'uovo mentre cade

il postino viene sempre e non porta lettere

un uomo stava attraversando la strada
lentamente si chiudeva una finestra

le mani possono raccogliere pezzi di freddo
e la pioggia passa più veloce
guardata dal finestrino di un treno

marea adusă pe fundul unui pahar
în camera muribundului
atît s-a putut prinde cu lingurița

il mare portato sul fondo di un bicchiere
nella stanza del moribondo
solo questo si è riuscito a prendere con il cucchiaino

Traducere în italiană de **Pavel Nedelcu**

Redacția:

editor: Maria Petricu

jedi-redactor: Andrei Zbirnea

dtp: Paul Burcia

© Arabella Krebs pentru ilustrația de copertă

contact: revistaplanetababel@gmail.com

planetababel.ro

ISSN 2821 – 4196, ISSN-L 2821 – 4196

Tiraj de 100 de exemplare distribuite cu titlu gratuit.

capcane

(texte din periodice sau de sertar, dinainte de 1989)

*nu uita că înaintea imaginilor
și după ele
sunt capcane
ca șanțurile cetăților.
ce apără ele se oglindește în apă
și-ți înșeală cu o umbră de adevăr ochii și sufletul.
nu te mulțumi cu imaginile fără viață
nu te opri – sunt mai rele ca moartea.
nu uita că trebuie să calci peste ape*

absență

bolovani de lumină se sparg cu explozii asurzitoare
privești
și doi necunoscuți
deschid trape în ochii tăi inocenți
desperați îmi fac semne abia mai putând să reziste
o clipă abia. apoi irișii tăi
sunt niște cercuri concentrice parcă
marcând locurile în care s-au înecat doi copii

părul tău a fost cândva aripi

părul tău a fost cândva aripi
aripi a fost. altfel nu se putea
să simt în locul sevei trupului tău tânăr
cum îmi inundă nările mireasma de văzduh

Din volumul postum

nu ești în siguranță,

în pregătire la editura Casa de pariuri literare

**Literatura fără frontiere.
Universul scriitorului care scrie pentru acasă.**

Suntem plătitori de chirie în altă țară, în timp ce achitam rate pentru apartamentul din România, pe care îl numim *acasă*. Acasă sunt și în tot ce scriu, dar mai ales în ce citesc. Cărțile care ajung la mine după ce străbat Europa – limba română trece ca o pasăre albă de la est la vest, până se așază pe rafturile bibliotecii din casa închiriată în Leiden. La sfârșitul verii voi împacheta rafturile de la București și-mi voi aduce toate cărțile aproape. Îmi lipsesc, uneori caut o referință sau încerc să îmi amintesc un autor, un titlu și nu am informația la îndemână.

Copiii mei au învățat anul acesta olandeza. Programul de șapte ore de la școală le-a permutat din circuitele comunicării, uneori amestecă termenii și strecoară vocabular nou în conversație. Acasă vorbim românește, dar ei citesc în engleză și în olandeză. Mi-am zis acum câțiva ani că o să mă apuc să scriu în engleză, pentru a avea acces pe o piață mai mare. Nu a mers, nu am putut ieși din crângul limbii în care am crescut. Am continuat să scriu pentru acasă și mă bucur că din țara mea mai primesc din când în când semnale despre păsările albe pe care i le-am trimis. – **Irina Georgescu Groza**

Maladie incurabilă numită Boala Crohn și tulburare de spectru autist.

Trăind în Japonia sau în limba japoneză cu poveri atât de uriașe, mă gândesc că această țară este nu mai puțin decât o pușcărie posomorâtă care-mi sfârâmă viața treptat. Punct bonus: Covid-19!

Dar, când scriu în limba română, pot uita de această suferință, ca și cum spiritul meu ar zbora cu adevărat spre România, departe de Japonia.

Emil Cioran, maestrul meu de deznădejde și speranță, a zis: „Nu locuim într-o țară, locuim într-o limbă.” Probabil nu voi uita aceste cuvinte niciodată – au devenit mult mai memorabile după ce am devenit scriitor de limbă română.

Din păcate, acum nu pot ajuta, corpul meu trebuie să trăiească în Japonia. Totuși, vreau să zic că spiritul meu trăiește în limba română/ruumania-go fără nicio limitare.

Așadar, când scriu în această limbă încântătoare ca niște aripi prețioase mă simt așa.

Spre infinit și mai departe! – **Tettyo Saito**

Mama Hannei e oarbă. Mama Hannei e surdă. Mai întâi i s-au scurs culorile. Apoi au muțit pe rând – orașul, strada, propriii pași. Mama Hannei s-a apucat de scris cu degetul pe masă. Cu degetul în supă. Cu degetul în aer. Cu degetul în palmă. Fata ei să o înțeleagă. Cifre, cuvinte, semne.

Nu și stările.

După puterea apăsării doar o poți înțelege. După nervul atingerii, după rotitul din cap de nemulțumiri. După datul din coate spasmodic, pentru a-și face loc, atunci când simte multă agitație în jur. După sunetele de pasăre rănită pe care le scoate de când a surzit. După disperarea gesturilor cu mâinile în aer, atunci când lumea s-a ascuns de ea definitiv. Starea de incertitudine și frică a locurilor pe care nu le recunoaște prin pipăit.

Mâna fiicei. Doar această ancoră. Atunci când o recunoaște, inima i se oprește din alergat. Cartilagiile deformate de reumatism și venele ieșite la suprafață. E singurul lucru de care are nevoie ca să supraviețuiască. Ochii orbi se relaxează. Se întredeschid atunci, lăsând la vederea marea de alb resemnat. Un reflux definitiv. O maree cheală.

Când nu o simte în preajmă – o strigă. Ca un pescăruș abandonat. Se agită și dă din aripi a disperare până se agață de ea în întuneric și atunci plânge. Ca un copil plânge, cu sughițuri, apucând mâna Hannei cu ambele brațe și lovindu-și capul de palma ei. Așa o ceartă. Așa o iartă.

Așa se împacă.

Cândva, așa o căuta și Hanna prin mulțime. La fel se agăța cu ambele mâini și își lipea capul de palma ei. Cândva, așa o căuta mama Hannei pe mama ei. Într-o gară din Polonia, pe când avea 6 ani. Trenul a adus-o în Londra unde a fost salvată.

Mâna Hannei este mâna mamei ei pierdute – cu cartilagiile deformate de reumatism și venele ieșite la suprafață.

– **Anda Vahnovan**

În balanța mea scriitoricească cu două talere, pe primul așez o recuperare identitară – din trecutul personal sau comunitar, din specificul mitico-simbolic –, iar în al doilea pun nevoia de a împărtăși versiunea asupra prezentului din spațiile noi în care mă duc viața.

Lucrez acum la un roman în care reconstruiesc experiența primilor ani de profesorat și imaginea din copilărie a orașului natal. Mă bântuie mirosul Dunării, stafia unui Manole modern care-și caută Ana de sacrificiu și chipurile primilor elevi. Mă întreb cum arată *fata moșului* și *fata babei* în zilele noastre, mă preocupă paralelismele dintre civilizații la mare distanță în spațiu și timp, casele albastre, compusul organic din albastrul de Voroneț, erminia lui Dionisie din Furna și depășirea canonului bizantin în picturile din mănăstirile românești. Descâlcesc cum se manifestă în zilele noastre călătoriile de inițiere, dacă stadiile identificate de van Gennep pentru *rites de passage* există în călătoria de ucenicie a tinerilor de azi, uneori cu aceeași recuzită și reguli ca în Evul Mediu. Toate stau în norul de deasupra mea și lor le caut o așezare împreună într-o poveste pentru acasă. – **Ohara Donovetsky**

Pentru scriitorul pribeag există un amalgam de lumi, două sau mai multe, căci pe el nu-l mai definește un loc anume. E reprezentantul unui cumul de trăiri și experiențe universale. Trăiesc de mai bine de 20 de ani la Bruxelles. Din aproape toate punctele de vedere am încetat la un moment dat să mai numesc *acasă* țara natală. S-a întâmplat în mod natural, când am realizat că aici, unde mi-e familia, se află și căminul meu, unde toate preocupările mele sunt grupate. Când m-am apucat de scris însă, am realizat că bagajul meu emoțional și limbajul capabil să-l susțină sunt o manifestare a ceea ce m-a clădit pe vremuri, nu ceea ce am devenit între timp. Am simțit că literatura mea are un caracter personal și poate lua o unică direcție: către cititorii făuriți din același aluat ca mine, apți să-mi decodeze mesajul. România e universul meu literar și nu va înceta să fie. Gândesc și visez în limba română și lucrul acesta atârnă greu în structura mea, nu se va schimba vreodată. Cuvintele mele vor depăși întotdeauna frontierele ce-mi delimitează spațiul geografic pentru a reverbera înspre punctul fix de pe hartă care se exprimă în același mod ca mine. – **Monica Tonea**

Sunt scriitori români care, atunci când emigrează, nu pot scrie în altă limbă decât în română. Un bun exemplu este Norman Manea, care își scrie cărțile în română, apoi le dă la tradus acolo, în State, și apar în engleză prima oară. Apoi, în România, în versiunea originală. Alți scriitori emigrați, precum Cioran sau Ionescu, au simțit limba culturii de emigrare drept a lor. Un exemplu contemporan, Dana Grigorcea, scrie direct în germană și este foarte apreciată pentru inovația lingvistică a scrierilor sale. Cei emigrați au mereu în față această bifurcație (uneori alegerile sunt chiar trei – Felicia Mihali, de exemplu, scrie în franceză și engleză, după ce primul roman al său, *Țara brânzei*, apăruse în română).

Afirmația finală va fi cam dură, însă din păcate reală: diferența între promovarea internațională scriind în română (și așteptând să fii tradus) și cea scriind în orice altă limbă din Vest este enormă! Oricât ai încerca să continui să scrii în română, realizezi că pur

și simplu nu se compară. Și atunci, dacă o ai, nu ratezi oportunitatea să treci „de partea cealaltă” chiar dacă ți-e, poate, mai greu să scrii în altă limbă decât româna. E normal. Fiecare artist își dorește ce e mai bun pentru sine și pentru arta sa. Apoi, când mai vezi că România te și tratează cu dosul, nu-ți vine să mai investești nici timp, nici energie într-o cauză pierdută. – **Pavel Nedelcu**

Mă întreb de multe ori ce s-ar fi întâmplat dacă la momentul la care am scris *Țara brânzei* mi-aș fi dat seama de consecințele reacției publicului. Câtă responsabilitate poate implica o carte, câtă pasiune, ură, revoltă poate trezi. Un scriitor canadian spunea că atunci când ești scriitor trebuie să fii pregătit să trădezi, în general familia și prietenii. Ei sunt primele noastre victime și pe ei îi vei răni în mod fundamental. În mod ciudat, literatura nu poate fi politicoasă, amabilă. De cele mai multe ori, literatura sfâșie. O anume doză de inconștiență a recepției te ajută să fii sincer într-un mod agresiv, indecent uneori. Cu vârsta și experiența înțelegi taifunul pe care îl poate provoca o carte și atunci fie ești gata să riști, fie mai bine te apuci de croșetat. Când părăsești România fizică, România intimă te urmează oriunde. Oricât de mult te-ai detașa ca artist de locul de origine, el nu se detașează de tine și revine insidios în tot ce faci. Experiența mea personală este să nu te opui la această intruziune, dar nici să o forțezi. Dacă scriu și acum despre România este pentru că rămâne locul pe care îl cunosc în mod intim, în profunzime. A scrie despre România nu este un calcul și nici o dorință secretă de a curta publicul care e pe cale să mă uite. Este pentru că nu pot face altfel. Nu cred în cărțile cu program și nici poveștile create cu un scop anume. Publicul are totdeauna onestitatea și bunul gust să te citească cum trebuie. Așa că recepția a ceea ce facem nu trebuie să ne preocupe. Doar sinceritatea actului de creație. – **Felicia Mihali**

În dicționarul meu enciclopedic din 1978 găsesc următoarea definiție: „Diaspora (termen compus prin înlăturarea cuvintelor grecești *dia* – împrejurul – și *spora* – împrăștiat) s.f. Totalitatea comunităților evreiești dispersate în afara Palestinei în urma captivității babiloniene (sec. VI î.e.n), iar mai târziu a căderii Ierusalimului (70 e.n.)”

Dicționarul definește vremuri îndepărtate când numai evreii se aflau răspândiți în toate colțurile lumii. Ulterior au plecat italieni, irlandezi, indieni, filipinezi și chinezi, iar termenul s-a generalizat, referindu-se acum la oricare grup etnic din afara granițelor unei țări. În 1978, majoritatea românilor locuiau în interiorul bine cunoscutelor granițe bine păzite. Cred că diaspora însemna pentru noi pe atunci postul de radio Europa liberă, dar între timp situația s-a schimbat radical. În prezent, se estimează că numărul românilor aflați în străinătate ar fi undeva între 4 și 12 milioane, „în funcție de înțelesul termenului român”. Pentru o țară cu 19 milioane de locuitori, chiar și 4 milioane ar reprezenta o cincime din populația țării. Destul de mult... În timp ce 10 milioane ar reprezenta cam jumătate din populația țării. Ar fi imens.

Eu trăiesc în diaspora. Copiii mei s-au născut în afara țării și au dublă cetățenie (deci certificat de naștere și pașaport românesc). Între ei nu vorbesc în franceză și nici în engleză, pentru că li se pare amuzant să nu poată fi înțeleși de ”localnicii” care ar vrea să tragă cu urechea.

Când erau mici și încercam să le citesc, seara, la culcare, povești în engleză, mă întrerupeau foarte supărați: „Vrem în limba noastră.” Cum nu aveam cărți de povești românești, îmi sărea somnul traducând cărți luate de la bibliotecă.

În primul meu an într-o țară străină, un alt român venit cu câțiva ani înaintea mea mi-a făcut următorul pronostic: „În scurt timp vei ajunge să vorbești românește foarte prost, vei folosi multe englezisme, vei căpăta un ușor accent (ca știriștii aia jenanți de la ProTv) și, mai ales, vei folosi un

limbaj rudimentar – cel familiar pe care îl vorbești acasă cu soția sau cel amestecat cu argouri pe care îl folosești la telefon cu prietenii. Dar ce-i încă și mai trist e că nici în engleză nu o să strălucești. Vei vorbi așa numita broken english – engleza emigrantului.”

Din perioada aceea am reînceput să citesc beletristică. La început în engleză. O perioadă bună de timp am citit romane exclusiv în engleză, pe când ziarele le răsfoiam numai pe site-uri românești. Abia mai târziu, după ce am început să fiu interesat de literatură și din perspectiva scriitorului, am reînceput să citesc beletristică în limba română și să fiu interesat de literatura contemporană românească.

În decembrie 2012 am trimis un manuscris la un concurs de debut roman, organizat de Cartea Românească. După aproximativ o lună am sunat la redacție pentru a mă interesa de pachetul meu trimis de peste ocean.

Îmi imaginam că respectivul pachet – bineînțeles, singurul pe care îl primiseră din afara României! – fusese remarcat de îndată și îmi vor da instantaneu un răspuns edificator. În loc de asta am aflat că primiseră în jur de 60 de romane dintre care trei veniseră din Canada. Trei! Primiseră romane și din Italia și nu mai știu din ce alte țări...

Incredibil, mi-am spus.

Trei romane din Canada mi se părea foarte mult. Dintre prietenii mei de atunci, majoritatea intelectuali (ingineri mecanici, de software, hardware etc.) nu prea mulți citeau. Îmi era greu să-mi imaginez români din diaspora scriind romane în timpul liber, în ciuda faptului că eu însumi o făceam.

Cine în afară de mine și-ar pierde timpul cu niște romane în limba română în loc să-și perfecționeze engleza, în loc să ia cursuri de franceză ca să aterizeze pe-un job bun la guvern, în loc să se specializeze la un master sau în loc să pornească o afacere? Iar dacă nu faci nimic din toate acestea și nici nu stai peste program, atunci cum, cel puțin, să nu te ocupi ca lumea de copii!?

Și totuși, în afară de mine, în 2012 au fost cel puțin alte trei persoane – cele trei romane ajunse. Al patrulea, al meu, a ajuns la editură după data limită și s-a întors înapoi nedesfăcut. Pe colet nu existau date de primire sau returnare, dar am dedus că ajunsese după data limita luându-mă după unicul cuvânt care apăruse într-un colț și care nu fusese scris de mine: „NERECLAMAT”! Adică nesolicitat. Ajungând după data limită, cineva de la editură îi spusese poștașului: „Pleacă, domnule, cu el de aicea că e prea târziu.” În ultimă instanță am fost totuși mulțumit că nu mi-a cerut poșta canadiană să plătesc încă 100 de dolari pentru retur.

Scriitorii din diaspora nu sunt deloc puțini. Fără îndoială, am putea continua amintind conaționali activând în toate ramurile artelor (dramaturgi, sculptori, regizori, muzicieni, pictori), dar eu vreau să subliniez un lucru. Toate celelalte arte se adresează publicului general prin intermediul limbajului universal. Doar scrisul rămâne un act aproape prostesc, de păstrare încăpățînată a legăturii totale cu limba maternă. Rezultatul efortului tău nu va prezenta vreun interes francezului, englezului, germanului. Dar perseverezi să scrii pentru că, într-o țară străină, scrisul îți poate ține loc de patrie, pentru că e o modalitate de a continua să locuiești (la modul imaginar) în țara ta. Celor de aici nu le poți spune că scrii (cu riscul de a-ți cere ceva fără ca tu să ai material în engleză, franceză etc.), iar cei din România se vor uita la tine puțin ciudat. „De ce nu scrii, domnule, în ce limbă vrei dacă ai plecat și lasă-ne pe cei rămași aici să scriem în română?!”

Într-un fel chiar au dreptate. – **Cornel Bălan**

Anca-Maria Pănoiu

Anca-Maria Pănoiu a absolvit studii de comunicare, antropologie culturală și imagine, este redactor-șef la Curtea Veche Publishing și a tradus până în prezent, din engleză și franceză, treisprezece cărți: romane, eseu, memorii, literatură pentru adolescenți, bandă desenată și literatură de specialitate din domeniul psihologiei clinice. „Cu fiecare carte pe care o invită dintr-o limbă într-alta”, spune ea, „speră să devină un pic mai traducătoare”.

Planeta Babel: Ce melodii crezi că s-ar potrivi ca *soundtrack* pentru viața ta de zi cu zi, pentru ceea ce faci și pentru ascultat în timpul acestui interviu?

Anca-Maria Pănoiu: Măi, povestea asta cu coloana sonoră la viața de zi cu zi mă face să mă gândesc la un film biografic, iar astea apar de obicei când protagoniștii sunt deja cam *passés*, ceea ce sper să nu fie cazul prea curând. :-)

Dar dacă vrei să dăm drumul la boxe în timp ce facem interviul, ți-aș sugera câteva melodii interpretate de Sílvia Pérez Cruz (cu care îmi zăpăceam într-o vreme toți prietenii și cunoscuții), de pildă „Vestida de nit”, „Iglesias” sau „Pequeño vals vienés”; apoi, cam orice e filtrat de corzile vocale și emoția Luizei Zan și Anei Cristina Leonte și, desigur, piesele clasicelor ladies of jazz, de la Billie Holiday, Ella Fitzgerald și Mahalia Jackson (pe care am descoperit-o grație unui vinil la mâna a doua rătăcit prin taraba unui anticar), până ajungem mai încoace, la Stacey Kent, Norah Jones și Diana Krall. Pe Nina Simone o socotesc aparte, fiindcă e inclassabilă și superlativă. Și pune-l și pe Passenger, fiindcă s-a amânat concertul de pe 1 iulie de la Arenele Romane și mi-a lăsat un gol în suflet. Și gata, că ar trebui să povestim despre cărți și uite, am dat-o pe muzici în loc.

PB: Bine, atunci povestește-ne puțin despre traseul tău în lumea cărților: cum a început relația ta cu textul?

AP: Cred că relația cu textul a început pe la vârsta de doi ani, când o aduceam pe mama la disperare cerându-i să-mi citească în fiecare seară *Hänsel și Gretel*, amendând-o fără milă când sărea paragrafe, pentru că, evident, eu știam deja povestea pe de rost. Sau chiar mai înainte. De fapt, asta mă face să mă gândesc că relația cu textul nu a avut un început propriu-zis – în orice caz, nu unul conștient, pentru că a început odată cu mine, nu am amintiri dintr-o perioadă în care să fi lipsit din viața mea. În copilărie mi se citea foarte mult, inventam eu însămi povești și le dictam părinților și apropiaților (pe la patru ani am născocit o distopie, dar între timp m-am mai potolit). Apoi, foarte curând, am început eu însămi să citesc, să scriu, să merg la olimpiada de limba română, să învăț limbi străine, apoi să public... Nu-mi dau seama cum ar putea arăta, pentru mine, o viață fără texte.

Iar în lumea cărților am pășit aparent printr-o întâmplare, acum aproape cinci ani, într-un moment în care toate lucrurile s-au potrivit și am început să lucrez la Curtea

Veche Publishing, unde m-am format profesional. Însă, privind în urmă, depistez o coerență splendidă a pașilor care m-au adus la această profesie, deși nu am conștientizat-o pe parcurs.

PB: De curând te-ai întors dintr-un stagiu de traducere în străinătate. Pentru cei care nu sunt familiarizați cu universul traducerilor, ce reprezintă o astfel de experiență?

AP: Mie îmi place să spun că la Viena, datorită bursei de traducere „Paul Celan” oferite de Institut für die Wissenschaften vom Menschen, am avut parte de o vacanță ontologică. Și asta dintr-un motiv foarte simplu: în România, profesia de traducător nu e un *gagne-pain* prea bun, cum spune francezul. Sau, în orice caz, e dificil să trăiești doar din traducerea literară, cel puțin fără niște renunțări substanțiale și asumate. De aici decurge faptul că, dacă vrei să faci totuși meseria asta îngrozitor de frumoasă, o cam faci când apuci, adică în orele de după jobul principal, noaptea, în weekenduri, în vacanțe și tot așa. Prin urmare, principalul avantaj al rezidențelor cu bursă este că te scapă, pentru o perioadă, de grijile materiale și îți oferă prilejul de a lua o pauză și de a te concentra exclusiv pe traducerea literară, în tihnă și liniște.

La asta se adaugă șansa extraordinară de a schimba mediul cultural, de a cunoaște o comunitate de profesioniști din propriul domeniu sau din domenii conexe, de a vorbi mai mult în limba din care traduci și de a o auzi vorbită de nativi, de a vizita orașe, galerii, muzee și, în general, de a te îmbogăți cu experiențe culturale noi și întâlniri nesperate. Toate aceste lucruri sunt esențiale pentru cineva care, prin profesia lui, se face vehicul pentru călătoria sensului dintr-o limbă într-alta, dintr-o cultură într-alta. Nu cred că un traducător poate pontă pur și simplu, conștiincios ca un conțopist, la număr de pagini sau de ore. Truda asta trebuie hrănită, are nevoie să respire.

PB: Există vreo distincție între „frontul” traducerilor dintr-o limbă străină în limba română și cel al traducerilor din română într-o altă limbă sau cele două se suprapun?

AP: „Fronturile” sunt categoric diferite. Paranteză: îmi place că le numești așa, pentru că lupta unui traducător cu textul e comparabilă, simbolic, cu încleștarea din tranșee.

Într-un interviu cu jurnalista Ema Stere, Veronica D. Niculescu, o scriitoare și traducătoare pe care o admir foarte mult, mergea până la a susține că traducerea și retroversiunea sunt două meserii diferite. Ceea ce s-ar „traduce” printr-o altă afirmație care mi s-a întipărit în memorie, anume că, pentru un traducător, condiția *sine qua non* nu este să cunoască foarte bine limba *din* care traduce, ci pe cea *în* care traduce. Afirmație cât se poate de întemeiată, fiindcă pentru limba-sursă există dicționare, îndreptare și o sumedenie de alte instrumente lămuritoare, pe când în limba-țintă e nevoie de subtilitate, suplețe, nuanță, ba chiar de o anumită doză de a sesiza și reda inefabilul limbii. Și, nu în ultimul rând, e nevoie să te joci, iar joaca e posibilă numai într-un teritoriu cunoscut și sigur, adică în limba maternă sau, în orice caz, într-o limbă în care ai trăit foarte mult. De aceea cred cu tărie că limba în care traduci trebuie să fie cunoscută la nivel nativ, ceea ce e destul de dificil dacă nu ai învățat-o din copilărie sau dacă nu o auzi în jurul tău permanent. O să închei cu o frază memorabilă a altui traducător pe care îl admir enorm, Dinu Flămând, despre intimitatea cu limba maternă: „În limba mamei tale poți folosi și cuvinte pe care nu le înțelegi.”

PB: Care sunt mentorii tăi în lucrul cu cartea?

AP: Mă bucur că îmi adresezi întrebarea asta, fiindcă relația de mentorat este esențială pentru mine, atât când vine vorba despre formarea mea, cât și atunci când eu sunt cea care

transmite cunoștințele și încearcă să își modeleze colegii nou-veniți în profesie.

Cred că mentoratul a început la vârsta de doi ani, cu *Hänsel și Gretel*. Glumesc, dar nu până la capăt, fiindcă nu aș fi avut această intimitate cu textul și cărțile dacă nu aș fi făcut ochi pe lume printre ele, iar asta le datorez părinților și familiei. Apoi, dacă tot am luat-o de la începuturi, nu pot să trec peste rolul esențial pe care l-au avut învățătorul meu, domnul Nicolae Tanislav, și diriginta mea din clasele V–VIII, doamna profesoară de limba română Florentina Koutoulis, pentru că datorită lor am înțeles foarte devreme și foarte logic de ce „copiii” se scrie cu trei „i” (în clasa a cincea, articolul hotărât propriu-zis enclitic era o noțiune firească pentru mine) și de ce „mi-au” nu se scrie „ca pisica”. :-) Mai târziu, interacțiunea cu modul altor persoane de a scrie și de a relaționa cu textele mi-a dovedit că metabolizarea acestor lecții la vârstă mică e un pas crucial, așa că nu le voi putea mulțumi niciodată îndeajuns dascăliilor mei de la acea vreme.

Venind mai spre zilele noastre, îmi dau seama că am absorbit ca un burete și m-am lăsat modelată într-o foarte mare măsură de tot ceea ce mi-au transmis profesorii de la Facultatea de Litere a Universității din București, apoi de la masteratul CESI – Centrul de Excelență în Studiul Imaginii. Cât despre lumea profesională, bazele meseriei – un fel de „curs de redactare 101” – le-am deprins, dimpreună cu toate tehnicalitățile lucrului la o carte, de la Cristina Drăgulin, director editorial la Curtea Veche Publishing, care „m-a luat de crescut”, lucru pentru care îi voi mulțumi mereu. Iar pe teritoriul inspirației, care pentru mine e totuna cu admirația, sorb tot ce se poate de la draga mea colegă și prietenă Luana Schidu – cel mai înalt reper pe care îl am în materie de traducere literară –, precum și de la traducători și editori pe care îi cunosc sau nu îi cunosc personal, dar cărora le urmăresc activitatea. Dintre ei, i-am pomenit deja pe Veronica D. Niculescu și pe Dinu Flămând; i-aș mai adăuga pe Iulia Gorzo, Claudiu Sfirsi-Lăudat, Simina Popa, Bogdan-Alexandru Stănescu, Bogdan Ghiu *and this list is permanently under construction*, cum era într-o vreme site-ul Cărtureștilor.

Nu în ultimul rând, învăț foarte mult și de la cei pe care se presupune că îi învăț eu, pentru că mi se pare că relația ideală de mentorat ar trebui să fie un schimb viu și dinamic.

PB: Universul traducerii de carte este unul foarte special. Cu toate acestea, mulți au impresia că oricine poate traduce un text. De ce anume e nevoie ca să tragi linie între un text foarte bine tradus, o traducere nu foarte bună și o traducere care trebuie refăcută în redactare?

AP: Dacă iei o carte tradusă în redactare și textul îți rupe urechile, faci o verificare scurtă cu Google Translate și, când descoperi că cele două versiuni coincid, măcar știi către cine să îndrepti țeava puștii înainte să îți sufleci mânecele și să te pui pe treabă. :-)

Acum, lăsând gluma (serioasă!) la o parte, cred că pentru a face demarcația despre care vorbești e nevoie de acea însușire aproape infabilă datorită căreia unii pot face aceste meserii din zona cărții, în timp ce alții mai degrabă nu: simțul limbii. Sigur că și acesta se poate antrena – prin studiu, multă lectură și perseverență –, dar pe măsură ce trece timpul și adun experiență, cred tot mai mult că o câtime din el, cea esențială, e înnăscută.

Apoi, ca să „tragi linie”, cum spui, e nevoie în redactare de o bună cunoaștere a ceea ce înseamnă cartea atât ca mediu, cât și ca obiect, de o cultură generală vastă și în permanentă lărgire, de capacitatea de a citi un text în mai multe feluri simultan, de ușurință în a accesa și folosi acele instrumente care te ajută să găsești informația pe care nu o ai. Cu alte

cuvinte, e mai important să știi când și unde să cauți decât să știi pur și simplu.

Să nu uit: e nevoie de pasiune, pentru că lupta cu un text – mai bun sau mai puțin bun – e atât de grea și migăloasă, încât, dacă o faci fără bucurie, duce la o uzură foarte mare. Și mai e nevoie și de o scânteie.

PB: Care e ponderea talentului și care e cea a documentării în procesul traducerii?

AP: Într-o lume ideală, sunt complementare. Dar, pentru că mi-ai aruncat mingea la fileu, o să întorc ocheanul față de răspunsul la întrebarea precedentă: deși cred că acel „simț înăscut al limbii” este un criteriu de departajare între cei care pot face meseria de traducător și cei care ar fi mai bine să se orienteze către altceva, aș spune că mai degrabă apreciez în redactare o traducere riguros documentată și atent „muncită” decât una la care traducătorul a considerat că suplinește cunoașterea prin talent și, poate, a neglijat sau a scăpat din vedere lucruri importante care țin, de pildă, de cunoașterea limbii-țintă sau de cultura limbii-sursă. Sigur, un răspuns de câteva rânduri tinde să împartă lucrurile în albe și negre, ceea ce de cele mai multe ori nu este cazul în arena reală a lucrului la carte. Dar, oricum, cred că se aplică și aici vorba veche cu inspirația și transpirația.

PB: Crezi că rolul traducătorului din engleză e amenințat de generalizarea exprimării în această limbă sau de opțiunea unor cititori de a parcurge în original cărțile autorilor anglo-saxoni sau anglofoni?

AP: Nu și nu. :-) Sunt două situații diferite. În primul rând, tendința tot mai pronunțată de a presăra exprimarea în limba română cu sintagme ori cuvinte englezești nu înseamnă neapărat că aceia care o fac cunosc într-adevăr limba engleză sau că ar înțelege în profunzime un text scris de un nativ. De multe ori este vorba doar despre o modă: fiecare epocă își are Chirițele ei și ce e val, ca valul trece. În acest domeniu ne pot lămuri mai temeinic sociolingviștii, iar în timp, limba va reține numai sintezele care i se potrivesc (aici îmi aduc aminte de franțuzismele secolului al XIX-lea și de anecdota cu pașoptiștii care, întorși de la studii din străinătate, nu mai nimereau, pasămite, cuvintele uzuale în limba maternă, dar care la nervi știau să înjure strașnic în cea mai splendidă limbă română).

Apoi, cred că opțiunea anumitor cititori români de a accesa literatura universală în limbile-sursă e laudabilă ca act cultural și nu poate duce decât la elevare. Dar, așa cum ai spus și tu, este doar o opțiune, într-o plajă largă de alte alegeri și comportamente, care sunt libere și cred că ar trebui să conviețuiască în bună pace, îmbogățind peisajul practicilor de lectură. Cunosc filologi englezi care nu pot citi literatură anglo-saxonă decât în original, la fel cum cunosc traducători străluciți care sunt la rândul lor mari consumatori de traduceri în limba română. Conviețuim și e minunat că e așa.

PB: Ce îți place să traduci cel mai mult, din ce domeniu?

AP: Cel mai mult îmi place să alternez domeniile, la fel cum îmi place să alternez și limbile – mi se pare că așa țin mușchii traductoricești bine antrenați.

Dar, ca să-ți răspund scurt și la obiect, cel mai în largul meu mă simt pe teritoriul eseului din domeniul științelor sociale sau al artei, pe cel al literaturii pentru copii și adolescenți și pe cel al memoriilor/biografiilor. Era să zic „și al beletristicii”, numai că ficțiunea e o lume în sine și merită socotită separat – dar da, abia aștept atunci când vine vorba să atac, în calitate de traducătoare, o proză bine scrisă, fie ea contemporană sau una care să mă pună să-mi scot din garaj capsula timpului.

PB: E ceva ce ai refuza în termeni de traducere? Sau, mai degrabă, privești textele neatractive ca pe obstacole care se cer trecute și îți oferă șansa să crești?

AP: Răspund cu un categoric da la a doua parte a întrebării. Și totuși, nu m-aș înhăma niciodată să traduc prospecte de medicamente și creme, instrucțiuni de folosire pentru electrocasnice, manuale IT sau texte inginerești cu șaibe, piulițe și șuruburi. Am dat exemple extreme, dar ce vreau să transmit în esență este că, pentru a face meseria aceasta cu bucurie, e bine ca subiectul să te intereseze cât de cât și dincolo de etajul lingvistic în sine, să îți stârnească nevoia de a te documenta mai amănunțit, de a cerceta, de a contextualiza. Pentru că, repet, nu e o meserie pe care să o faci la modul mecanic, fără implicare afectivă și intelectuală.

Altminteri, încă mă întreb dacă ar fi inspirat să traduc la un moment dat o carte de bucate... Sunt sigură că ar scoate tot untul din mine.

PB: Ce proiecte ai pe lista de așteptare?

AP: Bine zis „pe lista de așteptare”, fiindcă proiectele mele sunt foaaarte răbdătoare, așteaptă îndelung până să ajung la ele. Mai am un pic de ajustat traducerea pe care am făcut-o la Viena, un eseu despre fenomenologia așteptării semnat de profesorul Harold Schweizer. Apoi, am deja în traducere un roman al scriitoarei americane Barbara Kingsolver, care mă incită foarte mult, pentru că alternează o poveste din vremurile noastre cu una din secolul al XIX-lea, ambele petrecute în același spațiu. După ea va urma traducerea lui *Cubed*, autobiografia extrem de ludică și inteligentă a lui Ernő Rubik, creatorul cubului Rubik. Iar lista de așteptare se încheie cu o nouă carte a unui autor drag, Fabrice Midal, pe care l-am mai tradus, editat și intervievat și în trecut și pe care nu îl pot asocia decât cu un frizzante sau o șampanie fructată într-o seară de vară – atât de lejer și de plăcut este modul lui de a înțelege și reinterpretă filozofia. Dar pun pariu că, până ajung la el, coada listei o să se lungească... Așa se întâmplă mereu.

PB: Poți face un top 5 cu titlurile propuse de tine spre publicare la Curtea Veche Publishing sau la care ai lucrat cu drag și spor care au ajuns pe rafturile librăriilor? Ce te-a atras la ele?

AP: Propun ca topul să fie mai curând o enumerare de amintiri, fiindcă în fiecare proiect investesc maximul de angajament și pasiune de care sunt în stare în acel moment și nu aș vrea să desconsider pe nimeni. Așadar: *Cvartet* – roman semnat de Daniela Ulieriu și Doina Popescu, pentru inteligența construcției și controlul desăvârșit al polifoniei de voci în alcătuirea unei povești; *Texte cu vedere la stradă* – o colecție de comentarii social-culturale scrise în ultimii zece ani de Mihai-Alexandru Pleșu, pentru luciditatea amară, uneori nemiloasă, cu care înțelege și redă actualitatea românească recentă, precum și pentru „golănia fină” prezentă într-un dozaj al eleganței care îi e specific; seria *Tiny Rockers* – povești semnate de Cristiana Petre și ilustrate de Andra Badea, care își propun să îi împrietenească pe cei mici cu rockul clasic, pentru conceptul original, alcătuirea isteată și cheful cu care lucrăm împreună la cărțile; iar dintre titlurile străine, menționez aici doar cărțile lui Edgar Morin, sociolog francez în vârstă de 101 ani pe care l-am admirat foarte mult în facultate și, iată, am ajuns să îl traduc și *Cubed* – la care abia aștept să ajung, pentru că voi pătrunde cu prilejul ei în cotloanele jucăușe ale minții de inventator. Cred că o voi traduce cu un cub Rubik pe masă, ca să-mi transpire un pic sinapsele și să nu vorbesc doar „din cărți”.

**Alin
Ioan**

acatistul lui Bill

doamne dumnezeule
dacă vreodată o să-ți treacă prin capul ăla
alungit din icoane
să vii pe pământ să vezi ce mai facem
cum o mai ducem – însoțit de sf. petru
ca în toate bancurile bune
te rog eu frumos frumos
citește înainte ce scrie în manualul
gardienilor din penitenciare

parafrarez pentru tine
în cazul în care ești luat ostatic în celulă
de către deținuți recomandarea este să te caci
și să te piși pe tine cât mai
curând

din două motive:

1. ai toate șansele ca deținuții să renunțe să ți-o tragă în fund
2. posibil să li se facă milă și să te lase în pace uite ăsta a făcut pe el de frică nu-l mai bateți nu-i mai puneți coroană de spini

**Ana
Maria
Cioroianu**

să fi hiperactiv nu înseamnă că te bucuri mereu și
poate că memoria pe termen scurt
a părului de pe mâini va salva omenirea de oameni
și membrele fotbaliste vor pulsa în sfârșit împăcate

trucul corpului violent
e că sunt și rece
și mă simt rece
sensibilă la contactul cu pielea

mă gândesc cum să mă așez instinctiv
când mi se zice e ok acum relaxează-te și nu te mai gândi
tensiunea deviază la îmbrățișările de grup
și am zile întregi când îmi lipsește energia
și zile întregi în care nu am pe ce să-mi folosesc
hormonul de adrenalină
și pentru ultimele zile mă prefac că nici n-au existat
percuții în mușchi
(ne)surse de energie dar e ok îmi zic că ordinea nu
prea mai contează
când e numa' epuizare
iar epuizarea aia nici nu-i a ta

**Andi
Abrudan**

de ce nu pot înțelege lucruri elementare?

ce ciudat e să fii acasă
un sentiment străin de
nu mai sunt în același oraș cu tine
oare tu unde ești?

ce întrebare stupidă
de parcă ar conta
e 3 dimineața și eu sunt în orașul meu
tu în al tău
și mă gândesc la tine prea mult pentru o persoană cu care
am avut doar 2 conversații
și îmi dă prea multe semne că nu mai vrea încă una

de ce nu pot înțelege lucruri elementare?

ARA

**Andrei
Cristian
Cornea**

La porțile utopiei

La porțile utopiei personale
Are loc o descindere-n forță.
Formele de viață sunt ucise,
Idealurile se scurg într-o baltă
Păzită de fantome și gunoaie arse.

Porțile cedează
Iar fiecare vers lansat
În balta asta artistică

(fără fund)

Mă prinde din urmă ca o conspirație,
Mă trage de mâini și de picioare,
Mă îneacă în balta utopiei personale.

**Cristian
Vicol**

Sex Ed. de tranziție

Când eram copii, era greu să faci rost de material pornografic. Dacă nu aveai noroc să găsești în biblioteca părinților, ascunsă după rândurile de cărți, departe de ochii tuturor, vreo revistă cu poze colorate și cu poster la mijloc, deseori străină, trebuia să ai tupeu și multă stăpânire de sine. Făceai o chetă și cu banii strânși mergeai la chioșcul de ziare și cereai, fără să clipești, în timp ce transpirai abundent, *Infractorea* (roz), una din primele reviste porno din România de după Revoluție. Cu care fugeai acasă și pe care apoi o ascundeai, la rândul tău, de părinți, prin vreun cotlon mai dosnic. Niciodată sub pat, pentru că acolo se dădea cu aspiratorul.

În școală circula pornografie de contrabandă. De la pozele din reclamele la costume de baie sau imagini cu femei fără sutien, decupate dintr-un almanah estival, până la poveștile fără perdea spuse de cei câțiva colegi care își prindeau surorile în ipostaze intime. Toate costau ceva, nimic nu era gratis – un sendviș, o sticlă de suc, tema la română; economia de piață redusă la nevoile de bază ale unor puștani de 11-12 ani.

Au existat însă și momente mai tovărășești, care au depășit negocierea de tip cerere și ofertă. Cineva a adus în clasă un jeton găsit naiba știe unde, pe care era imprimat o poză cu o gagică brunetă care era îmbrăcată într-o salopetă. Salopeta, desenată cu ceva asemănător fosforului, devenea transparentă dacă intra în contact cu vreun lichid, iar tipa rămânea goală-goluță. Țin minte că unul dintre colegii mei lingea de zor la acel jeton, în fiecare pauză și în fiecare moment când profesorii se întorceau cu spatele la noi. Apoi, mărinimos – era un băiat sufletist –, l-a dat mai departe.

Timp de câteva ore a trecut din mână în mână și de la mână la gură pe la toți băieții din clasă. L-am primit și eu, l-am lins bine, am admirat șoldurile ample și cu sâni mari, rotunzi, i-am fotografiat mental, apoi am pasat jetonul către următorul coleg, în banca din spate. A doua zi zâmbetele tuturor băieților din clasă, la fel și al meu, trăgeau într-o parte și toată lumea se chinuia să își mănânce sendvișurile. Eram pictați pe la colțul gurii cu pastă de dinți, singurul remediu de care știam pe atunci, semn că toți, dar absolut toți făcusem herpes. Nu știu pentru câți dintre noi a fost o învățătură de minte despre viață și igienă, dar pot să ghicesc că mai toți am ținut-o minte pe gagica trupeșă, cu păr brunet și fără salopetă, de pe jeton.

**Emilia
Toma**

Vizită la castel

A fost odată ca niciodată un rege singuratic, ajuns stăpân al întregii omeniri după ce o molimă cumplită a adus moartea a peste jumătate din populația de pe glob. A urmat un război care a reorganizat harta lumii și a venit Regele. Oamenii, pușinii care au mai rămas, nu au mai avut nicio părere. Nu au mai existat tabere pro și contra, discriminare, conspirații, *băieți*, Apple, Windows, Zuker, ONS. Într-o zi, la ani buni de cârmuit lumea, Regele a hotărât să invite trei cupluri în vizită la palat. A dat anunțul prin intermediul crainicilor de știri – *Regele invită trei cupluri la palat. Primii care vor găsi simbolul afișat pe ecran vor cunoaște cum arată o zi din viața Regelui. Simbolul este gravat în numai trei colțuri ale lumii. Cine vor fi norocoșii?*

Dimineața, regele mânca două sau trei albine și bea o cană mare cu cerneală, o prefera pe cea albastră, dar uneori mai servea și neagră. La prânz bea ceai verde, iar seara, înainte de culcare, bea o cafea scurtă și tare. Dormea pe jos, pe un fel de saltea din fier conectată la niște senzori care mențineau temperatura placajului între 1 și 5 grade Celsius. Avea servitori loiali și dedicați care nu ieșeau niciodată din palat. Nici El nu fusese vreodată văzut ieșind din palat. De fapt, nici măcar nu fusese văzut vreodată. Oamenii au aflat de la știri că aveau un rege și asta a fost. Au luat-o de bună.

Când cele trei cupluri au fost validate și confirmate ca primele care au ajuns să vadă simbolurile plasate în cele trei colțuri ale lumii, Regele a dorit să se familiarizeze puțin cu obiceiurile lor, înainte de a fi primiți. Au completat câte un chestionar despre cum arată o zi normală din viața fiecăruia și l-au trimis pe e-mail. În paranteză fie spus, norocoșii erau niște simpli oameni de rând, unii mai înstăriți, alții mai puțin, fără cine știe ce aspirații sau hobby-uri ieșite din comun, ducând o viață cât se poate de normală.

Citind interviurile, Regele aproape că s-a îngrozit, și-a dus mâna la inimă, s-a abținut să nu vomite, s-a strâmbat plin de dezgust și-a exclamat: *Ce oameni ciudați!*

**Monica
Tonea**

Pe Riviera

De aici, de la orizontală, lumea pare altfel. Stau întinsă pe prosop și captez senzații. Marea freamătă, copiii chirăie, adulții ciripesc în franceză sau italiană. În stânga mea, un colț răsturnat de Mediterană (ca o fotografie ținută strâmb) mărginit de o parte de Alpii maritimi, de alta de muzeul Picasso, fortul cu zidurile scăldate în luciul soarelui. Apa-i agitată, are o culoare tulbure de la vântul întezit de aseară. Valurile mari i-au răscolit nisipul de pe fund și au adus la mal crengi, frunze, alge. În larg, scânteiază cu albastrul ei neconținut. O femeie diligentă culege într-o plasă mică, de prins fluturi, tot ce-i iese în cale. Îi antrenează și pe copii în acțiunea asta. După modul cumpulsiv în care curăță, e clar că nu îndrăgește dezordinea. De nouă zile numai asta face. Adună meduze, alge, crengi de pin și orice altceva ce plutește dizgrațios prin apă. O urmăresc cu privirea până pică din decorul surprins de ochiul meu. Îmi trece prin cap: dacă se pravălește tot cadrul, așa cum îl văd eu oblic, uite cum stă să cadă. Gravitația are tendința să amelioreze lucrurile. Unde s-ar duce toate dacă...? Microcosmosul meu s-ar răsturna și-aș fi nevoită să-mi mut atenția pe altă porțiune de cosmos. Să-mi schimb optica. Dacă n-o să-mi placă ceea ce văd?

Mă distrage conversația din dreapta mea. Aud frânturi: *Ah, nu, dragă, eu prefer cu autobuzul, cu trenul nu-i deloc comod. Mamaaaie! Măi copile, ieși din apă, nu mai arunca cu nisip, nu înțelegi? Ah nu, nu la școală. Aici se zice maternelle. Da, de la trei ani... Mă, ți-am zis, stai cuminte, hai, te rog, nu mai arunca.* Identific graiul românesc cu o emoție diferită, ba chiar mă intrigă și mă duce cu mintea departe și-n capul meu e învălmășeală. Antibes pare dintr-odată mic. Iar lumea mea foarte mare.

Câțiva metri mai încolo se înghesuie pe două prosoape socrii, nora și nepoțelul. Deduc din dialog. Devine irezistibil să trag cu urechea. Uit de decorul meu răsturnat, de italianca frenetică care curăța marea. Mă ridic curioasă într-un cot. Pun cap la cap istoria lor. Tinerii lucrează pe Riviera, socrii sunt veniți în vizită. Au un aer vag provincial, îmi amintesc de ai mei, odinioară: el – mereu cu nădragii prea largi, ea – cu păr oxigenat, prins în moț în creștet, ușor jenată de kilogramele în plus, amândoi stingheri, așa cum i-am știut o viață întreagă, intimidată de volbura lumii. *Vrei să-l vezi pe tati la prânz?* E chestionat copilul. Micuțul răspunde ceva neclar pentru mine. *Vine Traian? Da, a zis că dă o fugă, uite, la ghereta aia au sendvișuri bune,* indică cu o mișcare a capului toneta care vinde snackuri. Soacra se arată mulțumită. Socrul tace. Se ridică, se scutură de nisip: *Hai în apă, tii, ce cald s-a făcut.*

**Iraida
Darmancev**

aici stau doar cei ruptți

când am fost internată la republican
n-am putut să inventez nimic ca să mă doară mai puțin
voiam să vomit și n-aveam unde
dădeam pe jos ca un melc căruia permanent
cineva îi strivește casa
n-am putut să inventez, să te mint cu asta
n-am putut decât să-mi încarc contul cu 60 de lei
și să te sun, să-ți spun că mă dor venele de la
atâtea perfuzii
sunt un scaun cu speteza ruptă, nu te așeza
nu vă așezați, aici stau doar cei care își apropie
picioarele de burtă
și se strâng ca un cârcel, dar nu se poate
nu se poate să nu-mi răspunzi
pe scaun doar o vișină cu sâmburele lângă ea

**Arturo
Hernández
González**

Giacometti

De nada te valía saber qué música heredada hasta los huesos define las vocaciones de la sombra. A contraluz el hito prominente de los labios es promesa irresuelta, tanto como el difícil renglón de la mandíbula. Corresponde a sobrenatural carpintería, verificar el horario invisible de las venas y los signos excavados por los días sobre el maniatado destino de los cuerpos. El hombre que camina trasluce de la difícil resta de su espíritu, un ofendido dolor por todo aquello que se presta sin ser jamás recuperado.

Giacometti

N-avea rost să știi ce muzică moștenită până la os definește vocațiile umbrei. În contralumină, reperul prominent al buzelor este o promisiune nerezolvată, la fel ca linia dificilă a maxilarului. Ea corespunde unei tâmplării supranaturale, pentru a verifica orarul invizibil al venelor și semnele săpate de zile asupra destinului legat al trupurilor. Omul care merge, din dificila sustragere a spiritului său, dezvăluie o durere ofensată pentru tot ceea ce se împrumută fără a fi recuperat vreodată.

**Ștefan
Tudor
Baciú**

să zicem că e un oraș în care oamenii ascultă soul
black culture
în care se respectă principiile Greciei antice
sapiosexuality
în care se râde la glume franțuzești & se uită la
filmele lui Tarkovski
the real deal
să zicem că javra asta de război nu ar fi început
că lumea avea bani de lapte
dystopian perspective
să zicem că Abel îl privea cu iubire pe frate-su &
viceversa
iar eu fumez haș din narghilea
comentând universul ăsta malițios
& sunt nenăscut
iar viața în oraș e minunată
când te ocolesc câinii
te consacără gândacii
iar babele te mângâie cu erotism rimbaudian

**Miruna
Romanciuc**

ți-ai dat seama că e sâmbătă dimineața
pentru că încă sunt lângă tine
când te trezești
și asta e un poem
care se desface în piepturile noastre
ca o salvare organică
apropierea e o proteină inimile
mănâncă și bat mănâncă
și bat

**Florin
Golban**

Umbra catargului

Luna crește din mare lovindu-se de catarge. Umbra cazinoului, legănată, se alungește-n talazuri. Pe faleză, țipătul unui pescăruș, însoțit de sunetul strident al unui acordeon, sparge monotonia unei toamne târzii.

Băncile goale, aleile răvășite de frunze. Degetele acordeonistului legănându-se.

după reflux –
umbra catargului
părăsind țarmul

Ion Valentin Ceașescu

Visez din ce în ce mai des că merg prin parcuri

Visez din ce în ce mai des că merg prin parcuri
Cu oameni pe care nu i-am mai văzut de când
Împărțeam aceeași sticlă de vin acru
Stăteam într-o Dacie veche și ascultam muzică
Și nu ne păsa de ce se va întâmpla până seara
Fiindcă ne aveam pe noi și poveștile noastre
Drame în dragoste și planuri de îmbogățire

Cine ne spunea că peste ani ne vom vedea
Doar la marile sărbători religioase
Primea disprețul nostru dar din când în când
Unul mai mergea în viitor și venea cu vești de acolo
„S-a însurat Adi cu o fată din Nord
Andrei stă în casă și construiește un pod
Tu încă scrii la o carte
Te uiți pe geam ascuți frunzele moarte”
Relatările erau scurte și în versuri clasice
Fiindcă stătea doar câteva minute și plutea peste oraș
Ca un duh alcoolizat cu un muștiuc de mahorcă
în colțul gurii
Și se trezea în el poezia.

În vise oamenii își schimbă membrele, ochii, gurile
Eu am uneori genele și mai lungi fetele au picioare
de bărbați
Bărbații au sâni și unghiile făcute cu magenta
Dar îi recunosc pe toți și îmi amintesc în vis
De o după-amiază de vară când la colțul grădiniței
Eram cu toții acolo și mâncam mere
Semintele cădeau pe pământ și creșteau
în câteva secunde copaci întregi
Ca în Zilele Facerii când fiecare plantă a crescut
așa cum este ea
Când fiecare inel din scoarța fiecărui copac era
deja format
Fiecare floare știa de câte ori va înflori și fiecare albină
Știa deja câte grame de polen va căra pentru mierea
Pe care am pus-o noi atunci în vinul acru pe care
l-am îndulcit
Și ne-am privit copacii cum cresc și pe fiecare crenguță
Erau imagini din viețile noastre din trecut și viitor
Și nu le puteam vedea decât noi
Am băut în tăcere și nimeni nu a spus nimănui ce a văzut
Unii au plâns ne-am luat la mișto și am ieșit din grădină
cu capetele plecate.

Mini-cronică

Denis Johnson,
Generozitatea Zânei Mării,
traducere de Anca Dumitrescu
și Elena Marcu,
Black Button Books, 2020

Ultimul volum de proză al lui Denis Johnson, cunoscut mai ales pentru cărțile *Fiul lui Iisus* (proză scurtă) și *Arborele de fum* (roman), a fost publicat postum, la opt luni după moartea scriitorului american. *Generozitatea Zânei Mării* conține cinci povestiri destul de întunecate, care se concentrează în special asupra unor teme precum confruntarea eșecurilor și a morții. Vocea lui Denis Johnson este, ca de obicei, una distinctă – uneori poetică, alteori comică –, iar personajele sale trăiesc vieți disipate ca urmare a alcoolismului cronic, al abuzului de substanțe, al bolilor mintale sau a unor activități criminale în care sunt implicați. Prima povestire, care dă și titlul volumului, constă din povestiri aparent dispartate, conectate de un singur personaj. *Generozitatea Zânei Mării* e poate și cea mai interesantă proză din volum: amintirile povestite aici par inițial neconectate, însă vocea distinctă a povestitorului le leagă între ele, alături de tema comună a înstrăinării; în *Luceafărul de pe Bulevardul Idaho*, alcoolicul Mark Cassandra scrie, dintr-un centru de rehabilitare, tot felul de scrisori către toți cei pe care îi cunoaște; *Bob Strangulatoru'* e o povestire bizară despre un bărbat din închisoare; *Triumf în fața mormântului* pare să fie cea mai personală proză – despre un scriitor care, în ciuda succesului, nu își găsește fericirea; în sfârșit, în *Doppelgänger, poltergeist*, probabil cea mai neobișnuită povestire din volum, un poet obsedat de Elvis Presley urmărește o teorie bizară a conspirației care implică înlocuirea celebrului cântăreț cu fratele său geamăn, despre care se știa că ar fi murit la naștere.

Dintre scriitorii americani de după război, Denis Johnson rămâne un scriitor original și greu de clasificat, chiar dacă preia ceva din realismul murdar (pe care îl regăsim și la prietenul său, Raymond Carver). Proza sa este însă mult mai violentă și mai surprinzătoare, plină de energie creativă, iar volumul *Generozitatea Zânei Mării* pune capăt în mod strălucit carierei sale de prozator.

Mini-cronică

Sorin Smărăndescu,
Reverse motion,
Eubeea, 2011

Întâmplări, faze, momente, toate fără niciun semn de punctuație, fără litere mari, exact cum viața ne trece prin trup, gând și ne dăm seama că nu am pus semnul întrebării sau al mirării (da, stiu, acum se numește semnul exclamării). Cam așa am simțit volumul de proză scurtă al lui Sorin Smărăndescu, *Reverse motion*, apărut la editura Eubeea în 2011. Deși un astfel de text este destul de dificil de parcurs, după a doua povestire mi-am dat seama că lipsa semnelor de punctuație nu mă pune în dificultate, iar faptul că pun semnele de punctuație mai târziu m-au făcut să mă simt loial textului, prin faptul că reanalizez contextul/acțiunea. Volumul este structurat în trei părți, reprezentând o călătorie unică într-un aeroport. Nu vorbim neapărat despre o plecare spre o destinație, ci de trecerea prin terminalele aeroportului sau prin zonele de tranzit și că de fapt a trăi nu înseamnă să aparții unui loc. Cea mai intensă povestire este chiar cea care dă titlul volumului și care descrie subtil, dar intens, momentele iubirii, cu priviri, mângâieri, corpuri, rotunjiri de o claritate covârșitoare. Lipsa semnelor de punctuație aici te fac să fii prezent, să cuprinzi rotunjimi și să te întrebi unde ar fi trebuit pus punctul.

Coperta

Nu știu ce reprezintă imaginea cu adevărat, dar pare un răsărit pe altă planetă, ceea ce susține faptul că locul vieții personajelor poate fi oriunde.

Citat preferat

și-atunci mi-a fost limpede că urma să mă pulverizez să dispar instantaneu într-un mod oarecare să mă transfer într-o altă realitate printr-un angrenaj mecanic de roți dințate și arcuri sau ca electronii printr-o rețea de cabluri sau teleportat așa că am tăcut

Pe scurt

De Sorin Smărăndescu am început să aud tot mai des prin scurte sclipiri de poezii apărute în diverse reviste literare tipărite sau online sau, pur și simplu, prin recomandările de pe diverse rețele sociale. Proza scurtă scrisă de el tinde spre poezia actuală, o leagă, o găsim acolo. Imaginile din text confirmă ceea ce spune și Ilie Chelariu, anume că Smărăndescu este un prozator de certă perspectivă. Ar fi oportună o reeditare pentru cei care nu au reușit să guste aceste proze scurte fără niciun punct.

Comuniune arhetipală

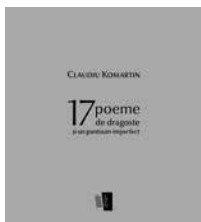
Ovidiu Baron,
Pâinea uriașilor,
Casa de pariuri literare, 2022

O bună parte din viața tăinuită a poemelor lui Ovidiu Baron din volumul *Pâinea uriașilor* se desfășoară subliniar sau terestru, în păduri bătrâne sau misterioase, clocotind de energii ascunse sau ajunse pe punctul de a face implozie din cauza presiunii exercitate de memoria afectivă. Ovidiu Baron este unul din poeții destul de rari care au presimțit și au încorporat în text filonul unei sensibilități nealterate. Poetul devine el însuși purtătorul unei ordini ancestrale pe care o depistează simplu, cu o bucurie abia disimulată. Ușor discursiv în demersul său, el se înfruptă din universul insolit al comparațiilor, preluate direct din realitatea rurală. Fiorul vertijului cosmic, tropismul liric, ca manifestare a unei atracții permanente spre simboluri, se insinuează subtil în jurul reculegerii și a candorii poetului, care consemnează, precum un nostalgic întors la esența originară căruia i s-a inoculat morbul civilizației, senzațiile stârnite de cadrul rustic, de misterul pădurii, de repetiția anotimpurilor, de fragmentele unor ritualuri pierdute sau de amintirea copilăriei.

Ca un element de noutate, universul real sau imaginar se îmbogățește pe alocuri prin introducerea în ecuația stilului a recuzitei mitologice. Descrierea învăluită în prospețimea formelor și conturilor, comparațiile voit prozaice, unele mitologice, erotismul stins, combustii reținute, toate acestea împing concretețea unor imagini spre vis sau levitație. Programatic, poetul coboară cu încă o treaptă relația de comuniune arhetipală dintre eu și lume. Își reprimă anxietatea și maschează cu dibăcie ironia, o ironie blândă, amară, folosind-o ca apanaj al stărilor reflexive. În *Pâinea uriașilor*, Ovidiu Baron elaborează o încercare de sinteză mentală a vieții structurate pe particularitățile unei umanități arhaice. El deține magia rostirii pline, cumpănite, vâscoase, a versului meșteșugit, echilibrat și încărcat de viziuni.

după ce vei călători o vreme, vei ajunge la pădurea bătrână/ acolo numai unii copaci sunt adevărați, restul sunt răutăți ale lumii/ care au prins rădăcini/ nu sta de vorbă cu ei, te-ai lăsat de atâtea ori păcălit/ nu încerca nicicum să găsești adăpost acolo/ în primul oraș care-ți va ieși în cale, deja nu va mai locui nimeni/ oprește-te la prima casă, e inutil să alegi,/ apoi pleacă dis-de-dimineață, nu te opri/ vei ajunge la marea mlaștină, vei crede că e imposibil să treci/ uită-te la straturile de vegetație, îți vor arăta calea/ la intrarea în sat, niște femei de vârste diferite vor dansa/ într-o horă fără muzică/ cele mai frumoase te vor îmbia la joc/ vei recunoaște cel puțin o față cunoscută/ te poți opri să le privești, dar nu intra în dansul lor/ mergi mai departe

Scurtă cronică

Claudiu Komartin,
*17 poeme de dragoste
 și un pantoum imperfect*,
 Casa de Editură Max Blecher, 2022

La începutul lunii februarie a acestui an, poetul Claudiu Komartin a lansat o nouă carte de poeme, intitulată cât se poate de enunțiativ și descriptiv, *17 poeme de dragoste și un pantoum imperfect*, apărută, în condiții grafice deosebite, la Casa de Editură Max Blecher. Volumul se bucură și de o ediție sonoră, realizată în colaborare cu artizul Radu Zăgorean, ce poate fi ascultată online, prin scanarea QR-code-ului de pe prima clapetă a cărții.

Dintru început trebuie spus că avem de a face cu un volum inedit, din mai multe puncte de vedere. Este, în primul rând, o carte tribut, cele 17 poeme, atât din titlu, cât și din conținut, fiind o reverență dedicată volumului lui Geo Bogza, *Ioana Maria. Șaptesprezece poeme*, de la a cărui apariție s-au împlinit anul acesta 85 de ani. De asemenea, 17 mai are un înțeles ascuns, în contextul acestei întreprinderi poetice: este numărul de ani scurși între data conceperii primului poem de dragoste inclus în acest volum, anume, *Irina* (2005) și data scrierii celui mai recent, *O masă întinsă un țarm nu departe de moarte* (2022). Așadar, este un volum antologie, ce adună între copertele sale, 17 poeme de dragoste scrise de-a lungul a 17 ani. De asemenea, trebuie menționat că pantumul imperfect îi este dedicat poetului Alexandru Mușina, fiind scris în anul 2013, la scurt timp de la moartea acestuia.

Cum se vede sau simte dragostea în poemele lui Claudiu Komartin? Este destul de greu de spus. Pentru că poetul are la tot pasul grija, în primul rând, estetică, de a nu transforma dragostea nici în sursa unor izvoare de lacrimi cvasipatetice, nici în motivul vreunei jubilații extatice, intenția sa fiind mai curând aceea de a-și învălui experiențele sentimentale într-un fel de aură hiperrealistă și personalistă, care să-i protejeze câmpul emoțiilor personale de aflulxul unor efuziuni nestăvilite venite din partea cititorilor, care au tendința de a confiscă sentimentele autorului și de a și le însuși, de a și le împropia.

Desigur că întâlnim în poemele de dragoste ale lui Claudiu Komartin și emoții puternice, și frumusețe, și candoare, și reverie, și mai tot ce presupune punerea pe hârtie a emoțiilor și sentimentelor izvorâte din iubire. Însă toate acestea sunt cumva „ținute în frâu” de acel simț al rigorii estetice, devenit, și nu de ieri, de azi, marca înregistrată a poetului. Ceea ce nu face ca poemele sale să fie mai puțin de dragoste sau mai puțin generatoare de emoție.

Regăsire în orașul chimonourilor

Yasunari Kawabata,
Vechiul oraș imperial,
traducere din japoneză
de Anca Focșeneanu,
Humanitas Fiction, 2019

Această mini-cronică ar fi trebuit să fie despre altă carte, una primită bonus la o comandă de volume alese pe sprânceană. Dar pe măsură ce-o citeam m-am îngrozit de cât de defectă era din toate punctele de vedere. M-am ambiționat să duc lectura până la capăt (am în mine astfel de masochisme), dar la final m-am regăsit traumatizat, două-trei zile am fost groggy. După ce m-am întremat am simțit nevoia să mă spăl de păcat, să uit. În criză de timp cu livrarea mini-cronicii acestei luni către generoasa, aci de față, revistă *Planeta Babel* care-mi suportă stoică umilele încercări, mi-am zis că trebuie să scriu despre oricare alt roman de care providența mă va fi lăsând să am parte. Am căutat grăbit prin bibliotecă și am găsit volumul de care vă povestesc mai jos. N-aș fi putut găsi remediu mai bun la o lectură, elegant spus, neinspirată.

Vechiul oraș imperial (Koto) al lui Yasunari Kawabata, autor clasic al literaturii japoneze, apărut în 1962, este unul din cele trei texte menționate de juriul Nobel în 1968 atunci când a acordat pentru prima dată premiul unui japonez, deși Kawabata nu a considerat acest roman ca fiind una dintre cele mai reușite opere ale sale – apreciere destul de obiectivă dacă mă gândesc la rafinamentul scriiturii din *Țara zăpezilor* (una lume i-a spus capodoperă) sau la senzualitatea stranie din *Frumoasele adormite*.

Povestea se petrece în Kyōto, fosta capitală imperială. Chieko Sata (20 de ani), fiica adoptivă a cuplului Takichirō-Shige, descoperă, în timpul uneia din numeroasele sărbători tradiționale organizate în oraș, că are o soră geamănă, Naeko. Din acel moment, copleșite de emoție, cele două tinere caută să-și construiască o relație durabilă și încearcă să-și recupereze trecutul comun din prea puținele detalii concrete pe care le au despre el. Își vor putea depăși evidentele ezitări și deosebiri, dat fiind că au crescut în medii sociale diferite? Regăsindu-se relativ târziu, vor dori să se apropie și mai mult una de cealaltă?

Kawabata povestește mult prin tăcere, prin ceea ce rămâne neverbalizat. Eleganța textului vine din simplitate și esențializare. Nu poți să nu te lași purtat de lumina lui picturală care te invită cu blândețe în miezul tradițiilor și culturii japoneze. Relația armonioasă a personajelor cu natura, respectul față de ea, impun. Lecția trebuie învățată.

O carte care, așa simt, m-a făcut mai bun. Mi-a despresurat mintea și m-a ajutat să respir calm, să privesc în jur mai atent și senin. Să-mi doresc să continui să citesc.

Virginia
Olaru

Vieți suprapuse

Norei Iuga

Închid ochii să golesc camera
 apoi trec în alte vieți,
 decorul se schimbă
 văd înăuntru
 un cal alb într-o vitrină
 // e al Norei //
 vreau să-l cumpăr
 dar în gând moneda se răsucește pe toate fețele și dispare
 – Nu poți plăti o dorință (strigă ea în cădere)
 apoi o liniște albă
 acoperă mai multe perechi de ochi cu expresii fixate
 domnul Schuster a murit
 dar vitrina e tot acolo
 pe Hermanstadt
 de 90 de ani timpul bate din pleoape
 rotind în somn albul ochilor
 într-un șir lung de trupuri
 care vorbesc o limbă necunoscută

oglindea aruncă reflexii eronate
 roibul ca o vârtelniță

mușcă dintr-un nor a
 fost o fată cu păr lung și negru
 în fața unei vitrine
 Nor A, prietenă cu Micul prinț
 oamenii au acuzat-o
 că ține umbră soarelui
 n-au observat
 că degetele ei răsfirate
 pipăiau lumina.

Constantin Abăluță

Casa cu trei copaci

(mic roman geometric și sentimental)

Pe **strada Diditei** există o casă așezată în mijlocul unei curți triunghiulare. Curtea are în fiecare colț al ei câte un copac diferit. La fațadă un tei și un castan, în fundul curții un plop.

Păsările care vin în acești copaci sunt și ele diferite.

Cei trei copii ai familiei Leordeanu au îndrăgit fiecare câte un copac.

În toți copacii te poți cățăra, numai în plop nu. Așa că Paul, băiatul care a îndrăgit plopul, este considerat fricos. Poate că i se face o nedreptate ori, la urma urmei, chiar este fricos și-i place așa cum este.

Copiii sunt foarte diferiți și pe unii dintre ei această diferență, oricare ar fi ea, îi face fericiți. Pe alții îi întristează și nu știu cum ar face să intre în rând, să fie la fel cu ceilalți.

Ceilalți doi copii, o fată, Clementina, și un băiat, Simion, în măsurile diferite, cutează să abordeze crengile și cuiburile de păsări.

Clementina, ori Tina cum i se spune în mod curent, e cea mai curajoasă și încrângăturile întortochiate ale înaltului castan nu mai au niciun secret pentru ea. Îi place să-și facă temele la matematică ascunsă undeva prin frunziș, de unde îi auzi când și când fluieratul fericit. Asta înseamnă că a mai rezolvat una din problemele pe care majoritatea colegilor de clasă abia dacă reușesc să le priceapă.

Părinții sunt tot timpul la serviciu și habar n-au nici de copaci, nici de copii.

De la serviciu părinții trec direct în moarte.

Copiii se fac mari.

Plopul e doborât de-o furtună.

Paul, băiatul care nu se urcase în el, ajunge aviator.

Ceilalți doi copii sunt funcționari și abia-și permit câte trei zile de concediu la mare.

Aviatorul are un accident de muncă. Iată-l acum în scaunul cu roțile, colindând, de data asta ca pasager, țările lumii, căci are o pensie exorbitantă.

Îi ajută și pe ceilalți doi frați să stea la mare câte șase zile pe an.

Când au vândut casa părintească cei doi copaci erau gârboviți, dar încă în picioare.